

IN DE DUITSE BOCHT

Weekendexcursie Helgoland, 4-6 oktober 2013; afdeling Vechtplassen

Toon Vernooij

“Waar kijken we in ‘s hemelsnaam naar”, vragen we ons af. We zien een nerveus foeragerend vogeltje, verborgen tussen de bladeren van een metershoge struik wat lager op een helling, met een opvallende lichte wenkbrauwstreep, een bruinachtig verenkleed en een scherp snaveltje. De tranen springen ons in de ogen van het ingespannen turen en door de invallende schemer is het licht ook al niet best. Maar ons hart klopt sneller: “Het zal toch niet...” Namen als Raddes en bruine boszanger schieten ons onwillekeurig in gedachten. Dat zou me een klapper zijn! Enkele andere vogelaars die onze opwinding opgemerkt hebben, kijken behulpzaam mee. Een van hen maakt in het laatste licht snel wat foto’s. Als hij het resultaat maximaal ingezoomd op het schermpje van zijn camera aan ons laat zien, landen we weer op aarde: een rietzanger, een doodordinaire rietzanger. Een mooie lange wenkbrauwstreep, spitse kop, donkere streeptekening op kruin en bovendelen en een afgeronde staart. Onmiskenbaar, niks bijzonders. Ontnuchterd kijken we nog eens naar het vogeltje dat zich van geen kwaad bewust is. Mooi beestje, dat dan weer wel.

Dit soort ervaringen zijn typerend voor eilanden, waar je tijdens de trek de meest onverwachte soorten op de ongebruikelijkste plekken kunt aantreffen. Het eiland is Helgoland, waar we een heel weekend verblijven met de afdeling Vechtplassen.

Een dag eerder vertrokken we bij nacht en ontij uit Maarssen voor een vier uur durende autorit naar Cuxhaven in Noord-Duitsland. Daarvandaan zouden we met de Atlantis in de loop van de ochtend oversteken naar Helgoland, een afgelegen eiland ver van het vasteland in de Duitse Bocht. Ruimschoots voor de afvaart arriveerden we in de haven, zodat er nog volop gelegenheid was om met de excursiedeelnemers kennis te maken onder het genot van een stevige sloot koffie. De sfeer zat er meteen al goed in en daarin zou gedurende het weekend geen verandering komen.

Toen de boot eenmaal buitengaats was en iedereen een welkome maaltijd achter de kiezen had, begaven we ons naar het achterdek voor het betere vogelwerk. Helaas was het wat nevelig en stond er een straffe bries, maar de dapperen onder ons wisten er tijdens de enkele uren durende overtocht toch maar mooi een (mogelijke) grote jager en diverse kleine jagers uit te trekken. Toen de hoge kliffen van Helgoland aan de horizon verschenen, brak de zon voorzichtig door.

Bontzandsteenmassief

Helgoland is grotendeels een bontzandsteenmassief dat in lang vervlogen tijden het westelijke uiteinde vormde van een tientallen kilometers lange landtong die zich vanaf de Deense kust in zee uitstreekte. Aan het eind van de ijstijd verdwijnt de landtong onder de stijgende zeespiegel, op het uiterste puntje na: Helgoland. Tegenwoordig bestaat het eiland uit twee losse stukken, Düne en het eigenlijke Helgoland, elk ongeveer anderhalve bij anderhalve kilometer in oppervlakte.

De vooruitgeschoven ligging maakte het eiland in de vorige eeuw commercieel en vooral militair interessant. Dat laatste overigens niet tot onverdeeld genoegen van de bewoners. Kort na de Tweede Wereldoorlog moesten de bewoners het eiland verlaten en probeerden de geallieerden de marinebasis van het Derde Rijk te vernietigen door alles op te blazen. Dat is niet helemaal gelukt. Uiteindelijk besloot men om de bevolking weer te laten terugkeren en het eiland opnieuw tot leven te wekken. Sindsdien bloeit het toerisme volop: de geïsoleerde ligging trekt veel rustzoekers aan. En vogels. En om die laatste categorie bezoekers was het ons te doen.

Helgoland - Louis-F. Stahl (Wikimedia Commons)

We hadden nog maar amper voet aan wal gezet of de zon brak door. Het zou het hele weekend stralend weer blijven.

Het was goed te zien hoe zo'n vlekje in zee letterlijk een soort reddingsvlot is voor massa's vogels: elk stukje gras en groenstrookje was bezaaid met tientallen graspiepers. Tellen was onbegonnen werk. Een indrukwekkend gezicht. Uitgehongerd en uitgeput als de vogels vermoedelijk waren, waren ze ook niet schuw zodat we een scherp oog open konden houden voor eventuele "rare" piepers tussen al die gewone.

Na het afleveren van de bagage in de jeugdherberg aan het Nordstrand en een korte introductie van de excursieleiders, konden we serieus aan de slag. Eerst maar eens het Oberland verkennen, het hoge rotsachtige deel van het eiland, dat als een kathedraal boven alles uitsteekt en wordt bekroond met een prachtige vuurtoren.

De weg naar boven leidde via een smal betonweggetje naar het dorp. Daar ontmoetten we al snel een fraaie (eerstewinter) gekraagde roodstaart en onze eerste bladkoning. De struiken die als afscheiding tussen tuintjes en veldjes fungeren, zijn een eldorado van kleine zangertjes, dus altijd de moeite waard om goed af te speuren. Zo liepen we onder andere tjiftjaf, paapje en later ook een enkele fitis tegen het lijf. Om over de alom aanwezige roodborsten maar te zwijgen.

Goudplevier - Michael Kars

Vanaf de vele tientallen meters hoge westelijke klifrand genoten we van het magnifieke schouwspel van de jan-van-genten die, in de wind hangend, bijna moeiteloos in de lucht leken te blijven. Opvallend was hoeveel jonge, niet uitgevlogen vogels nog aanwezig waren.

Om het helemaal af te maken, ontdekten we letterlijk voor onze voeten een sneeuwgorz. We konden hem bijna aanraken! Onverstoorbaar scharrelde hij in de berm, af en toe even opkijkend naar al die vreemde apparaten die op hem gericht waren.

We daalden via een trap af naar het Nordstrand waar we nog een tijdlang genoten van de vele goudplevieren, drieteenstrandlopers en, wederom, graspiepers. Een enkele zilverplevier en wat tapuiten zorgden voor afwisseling. De vogels lieten zich in het gouden namiddaglicht prachtig bekijken en fotograferen, want ook deze bleken geen van alle erg schuw.

Het effect van een korte nacht en een lange dag begon voelbaar te worden; het werd zo langzamerhand tijd voor diner, douche en bed.

De volgende dag stond Düne op het programma. Enkele gelukkigen die voor het

ontbijt even de benen strekten op het dijkje achter de jeugdherberg, zagen tot hun grote genoegen een velduil kalmpjes de oversteek naar Düne wagen. We hoopten hem later op de dag nog eens te treffen, maar het zou helaas bij die ene waarneming blijven.

Vooraf de drieteentjes waren favoriet...

Er was na het ontbijt onderweg naar het veerhaventje nog genoeg tijd om de struiken af te speuren naar allerlei klein grut. Het duurde niet lang voordat we opnieuw een bladkoning ontdekten en even later een tweede, zich allebei ook nog eens zeer fotogeniek gedragend (althans voor degenen met de juiste apparatuur). De tocht naar de overkant duurt amper vijf minuten, maar als je van boord stapt, ben je in een andere wereld. Düne is in feite een groot duingebied, de naam zegt het al. De begroeiing is overwegend laag en er is een uitgebreide helmgrasvegetatie. We hoopten daarom op wat nieuwe soorten.

Het strand van Düne is het domein van zeehonden, gewone en grijze. Mits je niet te dichtbij komt en je rustig gedraagt, zijn deze dieren hier niet al te schuw en laten ze zich prachtig bekijken. We konden mooi de kenmerken van de twee soorten naast elkaar vergelijken. En ze leverden menigeen zeer fraaie foto's op.

Langs de waterlijn foerageerden groepjes drieteenstrandlopers, rosse grutto's en enkele wulpen. Geen spectaculaire soorten, maar het was zoals altijd een genot om naar deze steltlopers te kijken., totdat een laag overscherend vliegtuig de rust kwam verstoren.

Jan-van-genten - Michael Kars

Iemand ontdekte even later in de duintjes een smelleken dat laag voortjackerend probeerde de aanwezige kneutjes en groenlingen uit de dekking te jagen. Het leek erop dat hem dat was gelukt, want we zagen hem na een poosje weer verschijnen met een prooi in zijn klauwen.

In het midden van Düne zijn enkele plasjes, omringd door wat hogere en weelderiger begroeiing. Dat zorgde voor een leuke verrassing in de vorm van een gillende waterral, die korte tijd later ook even tevoorschijn kwam. Verder vonden we in en bij de plasjes enkele zomertalingen, grasmus, zwartkop en - alweer! - twee bladkoningen. De zonnewarmte en de beschutting maakten de plasjes ook aantrekkelijk voor enkele paardenbijters en diverse kleine (geaderde) witjes.

Ook wij besloten van de zon te profiteren, en wel op het terras van het enige restaurantje van Düne. We waren er haast niet meer weg te slaan; het leek wel zomer!

Roek - Michael Kars

Roodkeelpieper

's Middags keerden de meesten van de groep terug naar het hoofdeiland om daar nog eens de jan-van-genten te bekijken en de bosjes weer af te zoeken naar onverwachte soorten. Enkelen liepen op hun gemak via de tuintjes langs de oostrand van het rotsmassief terug naar het Nordstrand, waar een voorbij vliegende slechtvalk heel even paniek veroorzaakte. Hij toonde echter geen belangstelling voor de aanwezige prooien en vloog onverstoord door. Van bovenaf zagen we op het strand een hele menigte telescopen en lenzen met even zoveel vogelaars eraan

vast. Dat moest wel iets bijzonders zijn! En jawel: een roodkeelpieper, verstopt in het helmgras van de smalle strook duintjes! Helaas bleef het bij een glimp voor enkele gelukkigen. Hij liet zich daarna niet meer zien.

Inmiddels liep het tegen het einde van de middag en werd het tijd om op weg te gaan naar het restaurant in het dorp, waar we met zijn allen zouden eten. Het werd een bijzonder gezellige, gedenkwaardige avond. Laten we het erop houden dat het nog lang onrustig bleef op Helgoland.

De dag van vertrek brak aan, maar we zouden pas om vier uur afvaren. We hadden dus nog een groot deel van de dag tot onze beschikking.

Na het inpakken van de bagage bezochten we opnieuw het strand voor een laatste poging de roodkeelpieper te scoren. Het mocht niet zo zijn. Maar niet getreurd, er viel genoeg te beleven. Op het strand, tussen de bonte kraaien, troffen we een eenzame roek aan: weer een vinkje op de lijst erbij. Natuurlijk moesten we ook nog even een kijkje nemen bij de bladkoningen. Die bleken zo mogelijk nog meegaander dan de dag ervoor: ze waren bijna moeiteloos en van dichtbij te bekijken. Enkele Duitse vogelaars attendeerden ons op een bokje dat die ochtend vlakbij was ontdekt. Daar mochten we natuurlijk niet aan voorbijgaan. We hadden het kleine snipje snel gevonden. Stijf tegen de grond gedrukt bleef hij zitten, maar we bewaarden een gepaste afstand om het doodvermoede beestje niet te storen. In het dorpje op Oberland nestelden we ons op een terras achter een stevige bak koffie met apfelstrüdel, hetgeen voor de meesten toereikend was om het de rest van de dag tot het avondeten op uit te houden. 's Middags zwierven we nog wat rond in het Mittelland, dat wat lager ligt en een gevarieerde begroeiing van allerlei struiken heeft. Daar vonden we enkele zwarte roodstaarten en de zoveelste bladkoning. Enkele geluksvogels hadden een beflijster gezien, maar de meesten van ons misten deze soort op een haar. Dan nog maar even een blik werpen op de al geruime tijd aanwezige eerstewinter zwartkopmeeuw die zich vlak bij de zeewering tussen de eiders ophield en zich gelukkig voorbeeldig gedroeg.

Teruglopend richting haven pikten we in de gauwigheid nog een passerende huiszwaluw mee.

Het werd snel vier uur en eer we het goed en wel doorhadden, waren we weer buitengaats, op weg naar Cuxhaven. Een watersnip die minutenlang achter de boot bleef hangen, leek ons een afscheidsgroet te brengen, alvorens terug te zwenken naar het eiland. We namen hem mee op de soortenlijst.

Terug in Cuxhaven wachtte het afscheid van de groep deelnemers. Met een volaan gevoel begonnen we aan de lange autorit naar huis. Dat Helgoland gaan we nog wel eens terugzien als het aan mij ligt...